

کنش‌های رفتاری متقابل کودکان مبتلا به اوتیسم و محیط آموزشی

سعیده دائم‌الخدمه^{*}، شهاب عباس زاده^۱، اباصلت عسگری^۲

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد، رشته معماری * art.daem@yahoo.co

۲- دکتری معماری

۳- کارشناس ارشد معماری

خلاصه

آمار معلولین در ایران حدود ۱۲ میلیون نفر گزارش داده شده است. که این آمار افراد با معلولیت‌های مختلف جسمی- حرکتی- حسی و ذهنی را در بر می‌گیرد. در این بین کودکان مبتلا به بیماری اوتیسم نیز دسته‌ای از این معلولین می‌باشند که آموزش و نگهداری آنها شرایط خاصی را می‌طلبد. لزوم طراحی و نیاز به فضاهای آموزشی مناسب‌سازی شده مطابق با نیازهای رفتاری کودکان "مبتلا به اوتیسم" که به علت تفاوت‌های فردی‌شان در زمره کودکان خاص قرار دارند در جهان رو به افزایش است. این موضوع در حالی دغدغه جهانیان شده است که در ایران تا کنون فضاهای آموزشی مناسب با نیازهای این دسته از افراد به طور استاندارد طراحی نشده است. محیط عاملی تاثیرگذار در ارتقا شرایط یادگیری افراد به شمار می‌رود با توجه به بررسی فرآیند یادگیری در کودکان مبتلا به اوتیسم، می‌توان رویدادهای خارج از یادگیرنده را طوری ترتیب داد که بر فرآیندهای یادگیری اثر کند، و این فرآیندها می‌توانند به وسیله رویدادهایی که در محیط یادگیری به وقوع می‌پیوندند بهبود یابند. بیماران اوتیسم با پیرامون خود هیچگونه ارتباطی برقرار نکرده و تنها راه ارتباطی آنها با محیط؛ ارتباط دیداری است. از این رو محیط اولین نقطه تاثیرگذار در درمان این بیماران است. با توجه به نیاز این دسته از افراد جامعه به داشتن محیط‌های آموزشی منطبق بر رفتارها و عدم توجه کافی به خلق فضاهایی از این دست، پژوهش حاضر سعی بر آن دارد تا به بررسی و تدوین مفاهیمی بپردازد که در طراحی فضاهای آموزشی مناسب جهت کودکان مبتلا به اوتیسم؛ به تاثیر رفتار این کودکان در مقابل شرایط مطلوب محیطی از جنبه‌های فرمی و معنایی موثر است. تحقیق حاضر از نظر نوع هدف کاربردی می‌باشد و با توجه به ماهیت هدف‌گذاری و ابزارهای دست‌یابی به این اهداف از روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی استفاده شده است. یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که بخش عمده‌ای از درمان در مرحله اولیه برای این کودکان تاثیرگذاری محیط است. و طراحی فضاهای مناسب آموزشی بدلیل تغییر دیدگاه این کودکان با کودکان عادی؛ برای ارتقا رشد و ذهن آنها امری ضروری است. و تاثیرپذیری این کودکان در کنش‌های اجتماعی از محیط غیر قابل انکار می‌نماید. از آنجاییکه کودکان اوتیسم نمیتوانند با محیطی که از نظرشان مطلوب نیست ارتباط برقرار نمایند پس باید محیط اطرافشان طوری طراحی گردد که محیط بتواند با آنها ارتباط برقرار کرده و با نیازهای آنها همسو گردد.

* دانشجوی کارشناسی ارشد رشته معماری دانشگاه حکیم سبزواری

واژه‌های کلیدی: محیط، کنش‌های رفتار، مرکز آموزشی، اوتیسم، فرآیند یادگیری، انعطاف پذیری

۱. مقدمه

اختلالات نافذ رشد (Pervasive developmental disorder (PDD)) از شایع‌ترین بیماری‌های دوران کودکی می‌باشد که پیامد آن بروز نقایص جدی در دوران بزرگسالی افراد مبتلا می‌باشد. این اختلالات شامل طیفی از بیماری‌ها همچون درخودماندگی، سندروم رت، سندرم آسپرگرو اختلال نافذ رشدی غیر اختصاصی می‌باشد. (۱)
شیوع این اختلال در ایران ۶.۲۶ در هر ۱۰۰۰۰ کودک است. (۲)
به گزارش نوروسافاری، مقاله‌ای در ژورنال JAMA منتشر شد که با بررسی ۱۴۰۰۰ کودک مبتلا به اوتیسم نشان داده بودند که فقط نیمی از آنها دارای جهش‌های ژنتیکی بوده‌اند و نیمی دیگر توسط دخالت عوامل محیطی به این اختلال مبتلا شده‌اند.

اوتیسم به عنوان اختلالی که اصولاً ظهور آن قبل از ۳۰ ماهگی است تعریف شده است. (۳)
از این رو تشخیص در سنین اولیه زندگی اهمیت دارد و مداخلات تأثیر بیشتری خواهد داشت. (۴)
درباره‌ی علت یا علت‌های این اختلال بحث‌های زیادی مطرح است و هنوز هم متخصصان در تلاش برای شناسایی علت‌های آن می‌باشند و تا به امروز به پاسخ قطعی دست نیافتند. پژوهشگران بر این باورند که علل جداگانه و مجزایی برای شکل دادن اختلالات پیچیده با هم ترکیب شده‌اند و نظامی چند علتی در سبب شناسایی این اختلال مطرح شده است. (۵)
پژوهش محققان دانشگاه جورج تاون نشان می‌دهد میزان بروز بیماری اوتیسم در مردان و زنان یکی است، اما احتمال تشخیص آن در دخترها کمتر از پسرها است. برای دهه‌ها میزان تشخیص بیماری اوتیسم برای مردان نسبت به زنان ۱۰ به ۱ عنوان می‌شد اما این پژوهش نشان می‌دهد که این میزان ۳ به ۱ است. محققان یکی از دلایل اختلاف را این می‌دانند که اختلال اوتیسم در دختران آنطوری نیست که همواره منتظر بروز علائم آن نظیر بی‌قراری، پر انرژی و یا سردرگم هستیم.

۲. شناخت اوتیسم

اصطلاح اوتیسم از مفهوم یونانی "زندگی کردن در خود" توسط روانپزشک یونانی بلولر (۱۹۱۱) در توصیف رفتارهای یک بیمار گرفته شده است. (۶)
هر فرد مبتلا نیمرخ منحصر به فردی از ضعف‌ها و توانمندی‌های شناختی، اجتماعی، زبانی و نیز هویت حسی نشان می‌دهد. این اختلال از افرادی که چالش‌های شدید تحولی دارند و فاقد توانایی کلامی هستند تا افراد بسیار هوشمند را که در عین ضعف‌های قابل توجهی در مهارت‌های اجتماعی نشان می‌دهند، شامل می‌شود. (۷)
اوتیسم اختلالی است که رشد و گسترش مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی فرد را مختل می‌کند. به دلیل اینکه این اختلال در افراد مختلف علامت متضاد دارد اصطلاح «اختلالات طیف اوتیسم و یا مخفف آن ASD استفاده می‌شود». (۸)
اختلالات طیف اوتیسم ASD یک تشخیص بالینی است که براساس معیارهای زیر تعریف می‌شود:

- نقص در ارتباط، تعامل متقابل اجتماعی، رفتار
- ناتوانی در برقراری ارتباط